

De achterkant van de Amerikaanse droom

Hoewel ik niet van de snelle lezers ben, las ik *De achterkant van de Amerikaanse droom*, geschreven door de Amerikaanse feministe Barbara Ehrenreich, in slechts twee rukken uit. Ehrenreich doet in het boek verslag — op overigens luchtige maar rake wijze — van haar undercover leven als lage-lonenarbeidster in de Verenigde Staten. Een inzichtelijk boek, zo bleek, voor wie — zoals ik — wilt weten hoe het anno nu gesteld is met de situatie van armen in het 'Evil Empire' aan gene zijde van de Grote Plas.

Ehrenreich besloot haar eigen leven tijdelijk te verruilen voor een leven als serveerster, schoonmaakster en winkelbediende. Hoewel, blijkens het boek, haar inzet evenals het aantal uren werk per week groot was, lukte het haar uiteindelijk niet om rond te komen.

Hoe kan dit? Ehrenreich beschrijft zichzelf als een gezonde vrouw van in de vijftig, met een academische opleiding, jarenlange fitnessstraining en gezond eten achter de rug. Ehrenreich werkte in 1999, in de tijd dat er nog krapte was op de arbeidsmarkt, zelfs op die van de lage lonen. Uitspattingen en gekke dingen heeft ze niet gedaan, slechts een paar foutjes gemaakt.

Een combinatie van hoge huren en lage lonen veroorzaakten een falen van Ehrenreich's doel om rond te komen van een minimumloon. Gelukkig voor Barbara Ehrenreich kan zij terug naar haar normale leven als tamelijk gefortuneerd schrijfster. Dat er in de Verenigde Staten veel dakloosheid, honger en aanverwante ellende bestaat onder mensen die in nette kleren in supermarkten en restaurants werken, verbaast mij na lezing van *De achterkant van de Amerikaanse droom* nog minder dan het beetje dat het nog deed. Voor mij, als persoon die goed is geïnformeerd over ellende in de wereld, gaf Ehrenreich's boek een dieper inzicht in hoe de boel in elkaar zit. Vooral gaf het me een levendig beeld van hoe de levens van miljoenen mensen er ongeveer uitzien. Ik bedacht, toen ik het boek uit had, hoeveel geluk ik heb met mijn economies tamelijk riante positie.

Daarna bedacht ik dat ik blij ben dat ik me verzet tegen de niet aflatende initiatieven van bepaalde mensen hier, om het hier net zo ellendig te maken als in de Verenigde Staten. Wat dat laatste betreft is Ehrenreich's boek een voorspeller van in wat voor vicieuze cirkel van ellende een samenleving zoals de Nederlandse belandt, waarin veel geïnvesteerd wordt in politie en controle en waarin bezuinigd wordt op lage lonen en sociale voorzieningen.

Goochelen met verantwoordelijkheden, ten eigen voordele, dat is een kunst waaraan veel rijken hun macht en geld danken, en in Ehrenreich's boek vallen enkele, ook voor de Nederlandse situatie herkenbare, goocheltrucs te lezen, opgevoerd door managers, van wie Ehrenreich met goede wil geen functie kan ontwaren anders dan het eronder houden van het 'lagere' personeel. In 'onze' lage landjes wordt op soortgelijke wijze gegoocheld met verantwoordelijkheden, door bijvoorbeeld te zeggen dat het vluchtelingen hun eigen vrije keus is om hierheen te komen (alsof er geen met uit Lage Landen afkomstige wapens bewapende lage-lonen regimes bestaan).

Prettig aan Ehrenreich's boek vind ik dat het zonder omhaal vingers op rake plekken legt, zonder daarbij te verzanden in gejammer. Een paar flinke

uithaalsters, zoals de opmerking dat bijna iedereen het halve wakende deel van het bestaan doorbrengt in een "regelrechte diktatuur" (zijnde een bedrijf), en dan over naar beschouwende overwegingen: waarom verzet bijna niemand zich? Waarom worden hufterige managers soms bijna vereerd door hun 'ondergeschikten'? Hoe slagen managers, verwende klanten, politici, opiniemakers en anderen erin om veel armen geestelijk te breken, tot het punt waarop de laatsten denken dat ze niet beter verdienen dan een zwoegend leven zonder mediese zorg, zonder vakantie, uitjes, en vaak zonder huis en soms zonder eten? Waarom lijkt bijna niemand zich hier veel van aan te trekken?

Behalve vingers te leggen op rake plekken, rake vragen te stellen en idem psychologische antwoorden te geven, komt Ehrenreich helaas niet met een maatschappelijk alternatief. Maar met een beetje gezond verstand kan iedereen veel bedenken dat veel beter is dan de huidige zogenaamd liberale en democratische samenleving. Met dit laatste bedoel ik overigens ook de Nederlandse, want wie eerlijk is moet konkluderen dat het hier wel wat, maar lang niet altijd veel beter is dan in Ehrenreich's achterkant van de Amerikaanse droom. En een samenleving die niet veel beter is, is weinig knippen voor neuzen waard.

Ehrenreich's observatie dat managers alleen maar in de weg liepen in plaats van zaken op een doelmatige wijze te managen, en dat de winkelbediendes, serveersters en anderen, een voor Ehrenreich aanvankelijk onverklaarbare toewijding betoonden aan hun werk, is een observatie waarin de reële mogelijkheid van een economie besloten ligt, waarin iedereen over alles beslist, door middel van algemene bijeenkomsten in bedrijven en wijken, en dan verder, zonedig. Koördinatie zonder 'liberale' 'managers', aandeelhouders en anderen, zonder pseudo-socialistische ambtenaren, maar met iedereen. Amun.

Menno Sijtsma

© 2005

De achterkant van de Amerikaanse droom - Barbara Ehrenreich, Atlas, Amsterdam/ Antwerpen, 2005. ISBN90 450 0899 8. Oorspronkelijke titel: Nickel and dimed, Henry Holt & co., New York, 2001.